

УДК 336.221

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-1\(1\)-384-391](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-1(1)-384-391)

Федосова Вікторія Едуардівна кандидат економічних наук, викладач кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ пл., Солом'янська 1, +380952052424, <https://orcid.org/0000-0001-6888-8622>

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ У РАМКАХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто особливості, ключові концепти та підстави реформування податкової політики України. Означено основні критерії функціонування вітчизняної податкової політики. Здійснено проблемно-перспективний огляд податкової політики України як чинника реалізації цілей сталого розвитку.

Розглянуто економіко-правовий механізм сплати податків до державного бюджету України відповідно реалій вітчизняної податкової політики. Досліджено положення Податкового кодексу України № 2755-VI на предмет реалізації державно-політичного податкового курсу України. Означено корелятивний зв'язок між реалізацією податкової політики України та запровадженням зони вільної торгівлі (ЗВТ) відповідно положень Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р., а також — загальні підстави (перспективи) виконання Україною Розділу IV Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею).

Здійснено акцент на здійсненні оподаткування в Україні в умовах повномасштабної збройної агресії РФ (від 24.02.2022 р.) та окреслено основні наслідки для держави та бізнесу.

На авторському рівні визначено дієвість, гласність та відкритість податкового поля України. Досліджено ключові (галузеві) повноваження Державної податкової служби України (ДПСУ) як органу консолідації вітчизняної податкової політики України, що спрямовується та координується Міністерством фінансів України (Мінфіном) як центральним органом виконавчої влади, що займається реалізацією державно-бюджетної та державно-фінансової політик.

Ключові слова : державна податкова політика, податковий клімат, режими оподаткування, Податковий кодекс України, Державна податкова служба України (ДПСУ).

Fedosova Viktoriya Eduardivna, candidate of economic sciences, lecturer at the Department of Economic Security and Financial Investigations, National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 1 Solomyanska Square, +380952052424, <https://orcid.org/0000-0001-6888-8622>

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE ECONOMY WITHIN THE GOALS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Abstract. The article examines the features, key concepts and grounds for reforming the tax policy of Ukraine. The main criteria for the functioning of the domestic tax policy are defined. A problem-prospective review of the tax policy of Ukraine as a factor in realizing the goals of sustainable development was carried out.

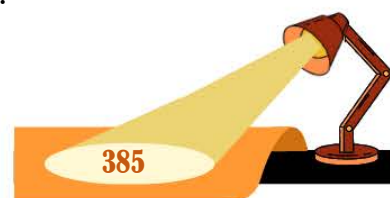
The economic and legal mechanism of paying taxes to the state budget of Ukraine in accordance with the realities of the domestic tax policy is considered. The provisions of the Tax Code of Ukraine No. 2755-VI on the subject of implementation of the state-political tax course of Ukraine were studied. The correlative relationship between the implementation of Ukraine's tax policy and the introduction of a free trade zone (FTA) in accordance with the provisions of the Association Agreement with the EU dated March 21, 2014, as well as the general grounds (prospects) for the implementation of Chapter IV of the Association Agreement with the EU by Ukraine dated 03/21/2014 (Trade and issues related to trade).

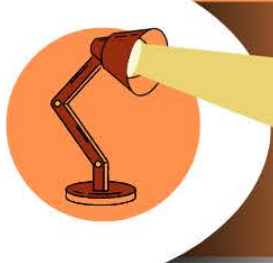
Emphasis is placed on the implementation of taxation in Ukraine in the conditions of full-scale armed aggression of the Russian Federation (as of February 24, 2022) and the main consequences for the state and business are outlined.

At the author's level, effectiveness, transparency and openness of the tax field of Ukraine are defined. The key (sectoral) powers of the State Tax Service of Ukraine (SST) as a body for the consolidation of the domestic tax policy of Ukraine, which is directed and coordinated by the Ministry of Finance of Ukraine (MoF) as the central body of executive power, which is engaged in the implementation of state budget and state financial policies, have been studied.

Keywords: state tax policy, tax climate, taxation regimes, Tax Code of Ukraine, State Tax Service of Ukraine (SST).

Постановка проблеми. Державна податкова політика України та цілі сталого розвитку України є синонімічними категоріями. Реалізуючи функції встановлення, регламентації та організації процесу оподаткування та сплати податкових платежів в Україні, державна податкова політика забезпечує прецедент оптимального для фізичних та юридичних осіб рівня оподаткування (такого, що сприяє розвитку бізнесу, діяльності МСП тощо).

Враховуючи процеси Євроінтеграції України та підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р., особливої актуальності набуває прецедент виконання Україною Розділу IV Угоди про асоціацію з ЄС (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) — особливо щодо діяльності в межах зони вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС та виконання Україною необхідних реформ, передбачених Угодою про асоціацію з ЄС. У цьому контексті актуальності набуває дослідження ключових компетентностей Державної податкової служби (ДПСУ) та Міністерства фінансів України (Мінфіну) як органів податкової юрисдикції в Україні.

Необхідним також є опрацювання положень Податкового кодексу України № 2755-VI на предмет юридичної чіткості, гласності та відкритості позиціонування у ньому наявних податкових механізмів контролю та нагляду за платниками податків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика означеного дослідження здебільшого вимагає опрацювання фахово-предметної (нормативної, державно-владної) літератури, однак виділяються деякі праці вітчизняних науковців.

Так, Д. Насипайко розглянув поняття податкової політики України у її проблемно-перспективному сенсі, пропрацювавши зв'язок термінів «податкова політика» та «фіскальна політика»; О. Третьякова запропонувала розглядати державну податкову політику України як важіль економічного та політичного розвитку України; К. Швабій визначив чинники (фактори, концепти) видозміни державної податкової політики України у відповідності до іноземних податкових практик в умовах воєнного стану та збройної агресії РФ проти України, а також — офіційного набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС від 23.06.2022 р.

Мета статті - розглянути особливості, ключові концепти та підстави реформування податкової політики України.

Виклад основного матеріалу. Першочергово необхідним є визначення терміну (дефініції) «державна податкова політика України».

Імпонує визначення офіційного веб-сайту Міністерства фінансів України, де державна податкова політика ототожнюється із функціонуванням держави у питаннях встановлення, правової регламентації та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави [1].

Також вважаємо за доцільне використати дефініціювання Міністерства юстиції України, де податкову політику розглядають як інструмент забезпечення процесів встановлення оптимальних податків, нешкідливих для підприємницького розвитку, та забезпечення надходжень до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних (соціальних) потреб у стратегічно-перспективному сенсі [2].

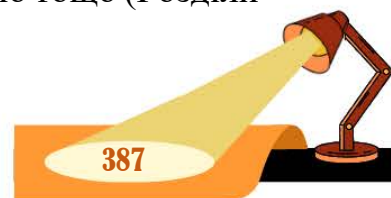
Таким чином, державна податкова політика України є сукупністю засобів, методів, механізмів та способів впливу на фізичних та юридичних осіб-громадян України (резидентів) та нерезидентів щодо своєчасної, обсягової та відкритої сплати податків (внесення податкових платежів) до державного бюджету України.

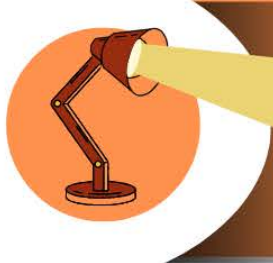
Логічно зауважити, що успішність податкової політики за звітний рік, як наслідок, впливає на особливості прийняття та затвердження державного бюджету України у Законі України «Про Державний бюджет України на ... рік». Відтак, говоримо про процес оподаткування в Україні як складник національної фінансово-грошової, грошово-кредитної та бюджетно-фінансової систем, за допомогою якого забезпечуються соціально-громадянські потреби населення та державно-урядові (владні) потреби ОДВ, ОМС та інших органів самоврядної юрисдикції. Нормативно-правовим актом, що стандартизує процеси справляння податків в Україні у контексті сталого розвитку національної податкової системи, прийнято вважати Податковий кодекс України № 2755-VI.

Таким чином, Податковим кодексом України № 2755-VI [3] встановлено презумпцію розгляду державної податкової політики України як процесу регулювання відносин, що виникають у сфері справляння податків і зборів, (більш конкретно — щодо визначення остаточного переліку податків та зборів, що справляються в Україні, порядку їх адміністрування, платників податків та зборів, їх прав та обов'язків, компетенції контролюючих органів, повноважень і обов'язків їх посадових осіб під час адміністрування податків та зборів, а також відповідальності за порушення податкового законодавства).

Потрібно зазначити, що Податковий кодекс України № 2755-VI за своєю природою є структурованим нормативно-правовим актом, тому, наприклад, Розділом II встановлюються підходи до адміністрування податкових платежів, податкової звітності, особливостей ведення податково-контрольних операцій, обліку платників податків та проведення податкових перевірок, і, відповідно, відповідальності за порушення податкового законодавства України; в свою чергу, Розділом III розглядається об'єктно-суб'єктний склад податку на прибуток (платники податку, база та об'єкт оподаткування, податкові ставки, податкове обчислення тощо); Розділом IV Податкового кодексу України № 2755-VI визначено особливості справляння податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) із окресленням платників податку, об'єкту та бази оподаткування, податкових знижок та ставок податку; Розділ V Податкового кодексу України, в свою чергу, розглядає аналогічні критерії податкового клімату щодо податку на додану вартість.

Комплексність податкового поля контролю, визначеного Податковим кодексом України № 2755-VI, виявляється у опції справляння акцизного податку, екологічного податку, рентної плати, податку на майно тощо (Розділи

VI — XII Податкового кодексу України). Цим законодавець встановлює презумпцію розширеного кола податкової діяльності держави у особі ДПСУ та Мінфіну, котрі таким чином забезпечують інтереси держави у повноцінних надходженнях до цільових місцевих та загальнодержавних фондів державного бюджету України.

Надалі плануємо оглянути аспекти реалізації Україною Розділу IV Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) у контексті забезпечення зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС від 01.01.2016 р. [4]. Справа в тому, що митно-податкова політика, за стандартами ЗВТ «Україна-ЄС», має тенденцію до демократизації задля пришвидшеної інтеграції України до європейського торговельного простору. Проте, окрім отримання Україною доступу до продукції ЄС за завищеними цінами, не відмічаємо наразі окремих преференцій для податково-фінансового сектору — так, проблемою виступає відсутність стандартизації вітчизняної продукції за рамками ЄС та відсутності додаткових джерел надходжень до державного бюджету України внаслідок запровадження ЗВТ (окрім експортування до ЄС с/г продукції у довоєнний період).

Внаслідок вищезазначених тенденцій, відмічаємо прецедент зростання цін на іноземну ЄС-продукцію в Україні в умовах інфляції та девальвації національної валюти. Як наслідок, відбувається підвищення податку на додану вартість, а чинників (інструментів) компенсації ціноутворення шляхом експортування аналогічної за розміром продукції з України до ЄС вітчизняний владно-виробничий комплекс поки не розробив.

Питання проблематики розв'язкової складової вітчизняного процесу державного оподаткування в Україні можна також прослідкувати, дослідивши підрозділ «Оподаткування» офіційного веб-порталу КМУ — «Пульсу Угоди» [5], що визначає аспекти виконання Україною Угоди про асоціацію з ЄС у період 2014 р. — дотепер.

Наприклад, у 2021 р. Україною не було виконано нормативи Директиви 2003/96/ЄС щодо приведення національного законодавства з питань оподаткування акцизним податком продуктів енергії та електроенергії у відповідність з вимогами та потребами держави. Крім того, у 2020 р. Україною не реалізовано критерій приведення у відповідність з вимогами ЄС заходів для відшкодування ПДВ суб'єктам оподаткування, які не засновані на території України. Також, відповідно до звіту веб-порталу КМУ «Пульс Угоди» за 2019 р., вітчизняним законодавцем у контексті оподаткування не здійснено повноцінне дефініціювання понять «вино», «спирт етиловий», «алкогольні напої» тощо, що значно ускладнює процес справляння акцизного податку відповідно до норм та стандартів ЄС. Крім того, вітчизняним законодавцем не було розглянуто доцільність розроблення механізму звільнення від сплати акцизного податку щодо спирту, котрий було денатуровано відповідно

стандартів ЄС (до питання утрудненої реалізації положень щодо ЗВТ формату «Україна-ЄС», визначеної Розділом IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС). У 2017 р., в свою чергу, у рамках непрямого оподаткування Міністерством фінансів України та Державною податковою службою України не було доопрацьовано питання демократизації оподаткування акцизним податком та податком на додану вартість для осіб, що подорожують [5].

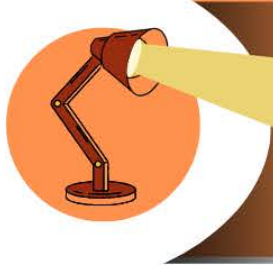
Пропонуємо розглянути інституційні аспекти забезпечення податково-розвиткової політики України крізь призму діяльності Державної податкової служби України (ДПСУ) та Міністерства фінансів України (Мінфіну) як її ключових ланок.

Так, Державна податкова служба України (ДПСУ), діяльність котрої спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України (Кабміном) через Міністра фінансів, займається питаннями ефективного управління справами податків, зборів та інших цільових платежів до державного бюджету України; ефективного адміністрування податкових та цільових платежів; превенції податкового ухилення шляхом вітчизняної податкової стандартизації відповідно до положень ЄС тощо. Крім того, Державна податкова служба України (ДПСУ), відповідно покладених на неї завдань, контролює правильність обчислення, своєчасність та повнорозмірність процесу оподаткування та справляння інших зборів до держбюджету.

Функціональне призначення ДПСУ щодо виконання прямих повноважень моніторингу оподаткування визначається також ст.19-2 та ст. 19-3 Податкового кодексу України № 2755-VI. Відповідно до ст. 19-2 Податкового кодексу України № 2755-VI, до повноважень ДПСУ належить, зокрема, координація діяльності інших органів податкової юрисдикції; затвердження нормативно-правової документації з питань, що належать до відання ДПСУ та інших податкових органів; прогнозування та аналіз податкових надходжень до державного бюджету України, визначення критеріїв ефективності функціонування державно-податкового апарату України відповідно положень Податкового кодексу України тощо. Згідно ст. 19-3 Податкового кодексу України, до компетенції Державної податкової служби України (ДПСУ) належить здійснення сервісного обслуговування фізичних та юридичних осіб-платників податку, а також — реєстрація, ведення платників податків та відповідних об'єктів оподаткування згідно податкового законодавства України. Крім цього, до повноважень ДПСУ вітчизняний законодавець відносить формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб – платників податків [3].

В свою чергу, Міністерство фінансів України (Мінфін) як центральний орган виконавчої влади, що займається реалізацією державно-бюджетної та державно-фінансової політик, відповідає за аспекти реалізації державної фінансово-бюджетної політики та митно-податкової політики. Відповідно до

інформаційної записки на офіційному веб-сайті Мінфіну [1], стратегічними основами його податкової діяльності є моніторинг ефективно-стабільного та прогнозованого функціонування податкової системи, поєднаний зі здійсненням податкового адміністрування, заснованого на справедливому та рівному становищі платників податків як суб'єктів національної податкової системи України. На додаток, до податкових повноважень Мінфіну віднесено нагляд за неспричиненням негативного впливу для бізнесу (МСП, фізичні особи) та пропагування економічно-розвиткової складової оподаткування шляхом розширення базово-об'єктної складової останньої.

Вищезазначені критерії податкової діяльності ДПСУ та Мінфіну у сукупності, на наш погляд, становлять основу стратегізації державної податкової політики України у рамках цілей сталого розвитку України в процесах позитивної фінансово-економічної інституціоналізації та Євроінтеграції.

Дослідженням аспектів податкової політики в умовах воєнного стану в Україні від 24.02.2022 р. є лише побічно контекстним. Так, податковий маневр наразі звужено (ставки, база, пільги існують на довоєнному форматі Податкового кодексу України № 2755-VI), внаслідок чого говорити про збільшення цільових податкових надходжень до державних та місцевих бюджетів недоцільно. Відтак, на перший план наразі виходить не власне процес оподаткування в Україні, а відбудови наявно фінансово-економічного потенціалу (принаймні — на довоєнному рівні) за рахунок підтримки партнерів (ЄС, США, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (МВФ) під час війни та після закінчення останньої.

Висновки. Таким чином, аспекти дослідження процесів формування та реалізації державної податкової політики України у рамках цілей сталого розвитку дозволив дійти наступних умовиводів.

По-перше, державна податкова політика в Україні спрямовується та координується крізь призму діяльності Державної податкової служби України (ДПСУ) та Міністерства фінансів України (Мінфіну), що стратегізують вітчизняне податкове поле відповідно стандартів Податкового кодексу України № 2755-VI. У своїй діяльності ДПСУ та Мінфін керуються принципами розумності, прозорості та строковості вітчизняної податкової системи.

По-друге, податкова політика України в умовах позитивної інституціоналізації та Євроінтеграції має інклюзивно-капіталістичну форму вираження. Це означає, що ДПСУ та Мінфін сприяють адекватному оподаткуванню МСП та фізичних осіб-підприємців. Окрім того, держава працює над повноцінною реалізацією зони вільної торгівлі (ЗВТ), передбаченої Розділом IV Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р.

Література:

1. Міністерство фінансів України (Мінфін). Податкова політика. — Офіційний веб-сайт Мінфіну. — Режим доступу : <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>

2. Міністерство юстиції України (Мін'юст). Реформування податкової системи України. — Офіційний веб-сайт Мін'юсту. — Режим доступу : https://minjust.gov.ua/m/str_11350

3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. (ред. від 06.05.2023 р.). — Відомості Верховної Ради. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n13574>

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № 984_011 від 21.03.2014 р. (ред. від 25.10.2022 р.). — Відомості Верховної Ради. — Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

5. Кабінет Міністрів України (КМУ). Пульс Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Категорія «Оподаткування» (2016-2021 рр.). — Офіційний веб-портал КМУ «Пульс Угоди». — Режим доступу : <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/taxation>

References:

1. Ministerstvo finansiv Ukraïni (Minfin) [Ministry of Finance of Ukraine]. *mof.gov.ua* Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy> [in Ukrainian].

2. Ministerstvo justicii Ukraïni (Min'just) [Ministry of Justice of Ukraine]. *minjust.gov.ua* Retrieved from https://minjust.gov.ua/m/str_11350 [in Ukrainian].

3. Podatkovij kodeks Ukraïni. [Commercial Code Ukraine]. (2010, December 02). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].

4. Uгода pro asociaciju mizh Ukraïnoju, z odnieï storoni, ta Evropejs'kim Sojuzom, Evropejs'kim spivtovaristvom z atomnoï energii i ïhnimi derzhavami-chlenami, z inshoi storoni [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states]. (2014, March 21). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].

5. Kabinet Ministriv Ukraïni (KMU). Pul's Ugodi pro asociaciju mizh Ukraïnoju ta ЄS. Kategorija «Opodatkuvannja» (2016-2021 rr.) [Cabinet of Ministers of Ukraine (CMU). Pulse of the Association Agreement between Ukraine and the EU. "Taxation" category (2016-2021)]. *pulse.kmu.gov.ua* Retrieved from <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/taxation> [in Ukrainian].

